

Meten is weten

Het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is onder meer verantwoordelijk voor schoon en voldoende water voor mensen, planten en dieren. Hiermee stimuleren we de biodiversiteit van flora en fauna, ecologisch schoon water en het vergroten van de leefgebieden van vissoorten.

Als het gaat om de maatregelen voor verbetering van de waterkwaliteit dan onderscheidt het hoogheemraadschap twee categorieën: aanleg van de natuurvriendelijke oevers (NVO's) en het stimuleren van migratie van vissen. Zodat vissen makkelijker en veiliger kunnen trekken van het ene naar het andere water. Bijvoorbeeld van de Waddenzee op het IJsselmeer de polder in en omgekeerd.

Helaas komen deze vissen regelmatig knelpunten tegen: sluisen of gemalen, waardoor ze niet verder kunnen trekken. Tot 2015 lost het hoogheemraadschap 33 van die knelpunten op. Een team biologen civiele technici draagt bij aan robuuste en werkzame oplossingen. Zoals zogenoemde vispassages.

Eerst meten

Een van de voorwaarden voor de aanleg van een vispassage is dat we het visaanbod meten. Zijn er eigenlijk wel vissen, en meer nog, willen ze eigenlijk wel door het gemaal? Overleven ze dat? Welke soorten zijn dat, en wanneer? Kortom, vragen die inzicht geven wat het knelpunt is en hoe een eventuele oplossing kan gaan werken. Voordeel van zo'n monitoringsronde is dat de oplossingen gerichter en goedkoper aan te leggen zijn. Een goed voorbeeld hiervan is het onderzoek dat in 2011 is uitgevoerd:

<http://projectenportaal.hhnk.nl/krvvismigratie/Projectgroep/Rapport%20Monitoring%20vismigratieknelpunten%202011%20HHNK%20definitief.pdf>

In het voorjaar is gekeken naar de intrek van soorten en in het najaar naar de uittek.

Vissen migreren om te foerageren, te overwinteren en om zich voort te planten. In Noord-Holland spannen we ons in voor migrerende soorten als de driedoornige stekelbaars, de aal en de spiering. Elk van die soorten heeft zo zijn eigen strategie.

Driedoornige stekelbaars

De driedoornige stekelbaars wordt geboren in de poldersloten. Een groot deel belandt via de gemalen in de boezem en vervolgens in het IJsselmeer of de Waddenzee. Daar groeit hij, op een dieet van wadpieren en garnalen. Eenmaal volwassen geven zijn hormonen aan dat hij terug moet naar de poldersloot. In januari liggen voor gemaal de Helsdeur tienduizenden stekels te wachten om een geschikt moment om naar binnen toe trekken. Anekdotisch is het verhaal dat er ter plekke aalscholvers en zaagbekken zoveel op deze vissen jagen, dat sommige vogels zo voldaan zijn dat die niet meer in de lucht komen.

De stekel vanuit zee is pakweg 7 tot 10 cm, terwijl de polderexemplaren niet groter worden dan 4 cm. Vind je in de polder een grote stekel, dan is het zeer waarschijnlijk dat die door een voorziening van het hoogheemraadschap vanuit de Waddenzee weer hier is belandt.

"Zee"stekel

Aal

De jonge glasaal komt vanuit de Sargassozee met de Golfstroom voor onze kust. Een deel van deze alen belandt voor onze gemalen en sluisdeuren in Den Helder. En willen naar binnen. Willen de stekelbaarzen overdag naar binnen, de aaltjes doen dat liever 's nachts. Beide kan bij HHNK: er ligt een oplossing die wel de vissen, maar nauwelijks zout water binnenlaat.

De aal wil na 15 jaar polderwater ook weer deelnemen aan de voortplanting in de Sargassozee. Is de aal eenmaal op de boezem beland, dan is een vrije uittrek naar zee mogelijk gemaakt.

Dikke paling

Spiering

De spiering kent twee populaties. Een inlandse variant die blijft zitten in grote plassen als het Alkmaardermeer en een trekkende variant die pendelt tussen zout en zoet water. Om een gezonde populatie te houden, moeten beide varianten elkaar kunnen blijven ontmoeten.

Verrassende conclusies

Voordat we diverse vishevels gaan bouwen, is inzicht in de trekbewegingen en het aanbod noodzakelijk. Uit het onderzoek van HHNK uit 2011 komen nogal wat verrassende conclusies naar voren.

Zo blijkt de geslachtsrijpe aal, anders dat uit de literatuur blijkt, soms tegen de stroom op te trekken. Het lijkt er op dat hij weer naar buiten wil op de plek waar hij ook naar binnen kwam! Althans, dat volgt uit de metingen nabij de Stolteler keersluis, tussen de Amstelmeerboezem en het IJsselmeer. Daarnaast is het waarschijnlijk zo dat de intrekende glasaaltjes op zee nabij Den Oever de weg kwijt raken. Ze zien de lozing van het effluent en het water van de Wieringermeer via de kwelpijp als een lokstroom van een intreklocatie. Zodoende komen ze eerder in de RWZI Den Oever dan in het IJsselmeer terecht.

Een ander opzienbarende conclusie is dat de alen die in de polder Westzaan de keuze hebben tussen een schutsluis, een vijzelgemaal of een visvriendelijke hevel, het liefst de sluis kiezen. Dat is een uitkomst die goed past in de strategie van de waterschapsecologen om die sluisen te automatiseren en in te zetten voor de verbindingen. Die sluisjes hebben we al, liggen er al en de ze kunnen relatief goedkoop aangepast worden.

Samenwerking

Door de metingen, die samen met de lokale sport- en beroepsvissers van Visserij Service Nederland werden uitgevoerd is veel inzicht verkregen. De winst is dat op elke locatie de kennis van zowel de beheerder als de ecooloog (en de visser) benut wordt om een oplossing aan te reiken. Vanuit andere delen van ons land kijkt men met de nodige interesse naar onze benadering. 'Meten is weten' is ons uitgangspunt.

Ook voor 2012 staan weer onderzoeken op stapel. Zo gaan we vanaf februari van start om het aanbod in Den Helder in beeld te brengen. We doen dat samen met de collega's van de andere drie noordelijke waterschappen. Op één en dezelfde getijdeweg worden van Den Helder tot en met Nieuw Statenzijl de vissen bemonsterd die in willen trekken. Wat we vooral willen weten, is of er pieken in het aanbod zijn. Dat zou kunnen betekenen dat we ons sluisen- en gemalenprotocol er op kunnen aanpassen.

Vrijwilligers

Ben je enthousiast geworden en zou je willen meewerken aan onze onderzoeken naar vismigratie, dan horen we graag van je. Er worden er nog vrijwilligers gezocht voor de Spuisluis aan de Oostoever in Den Helder. De metingen zijn meestal overdag, maar ook wel 's avonds en 's nachts. Meld je dan aan bij Rik Beentjes (r.beentjes@hnhk.nl) of Hans Roodzand (h.roodzand@hnhk.nl). Wil je de voortgang van ons werk in je eigen sloot zien dan kan dat ook. Als je een stekeltje vangt van 6 cm of meer, dan is die altijd afkomstig van zee en zeer waarschijnlijk via Den Helder naar binnen getrokken, dankzij de HHNK-investeringen.

Spuisluis Oostoever